

Güzel Söz Gibi Olanı Var mı?

Giriş

“Susan Kurtuldu¹”

“Mümin dil uzatıcı değildir, lânet okuyucu değildir, kötü iş yapan değildir, kötü söz söyleyen değildir²”.

Güzel söz ya da kötü ve çirkin söz diyoruz. Güzel sözden zarar gelmez; bunu biliyoruz da ya şu kötü ve çirkin sözün ne olduğunu biliyor muyuz? Asıl mesele burada!.. Onun için günlük hayatta kulaklarımıza gelen kötü ve çirkin sözün bâzılarına bir göz geçirmeden önce hemen burada insanoğlunun zayıf olan bir tarafını dile getirelim:

Birlikte konuştuklarımızın her birinin, kendimiz dışında kalan insanlar tarafından söylendiğini zannediyoruz ve konuştuklarımızı kulağımız duymuyor, kendimizin *“sütten çıkmış ak kaşık”* olduğumuzu düşünüyoruz. Fakat gerçeğin biraz farklı olduğunu peşin olarak kabul etmeliyiz!.. Hedefimizde *“Bağcıyı dövmekten ziyâde üzüm yemek”* varsa, her kötü sözle uzaktan ya da yakından az ya da çok var olan ilişkilerimizin olduğunu kabul etmek zorundayız. O zaman, bu dil belâlarından belki kurtulma şansımız daha kolay olabilir.

Günlük hayâtımızda sert ve kötü konuşmalar, *argo, kaba, küstah, nezâketsiz, iğneli, alaylı, aşağılayıcı sözler, mânâsız ve vakit öldürücü konuşmalar* yapmıyor ya da duymuyor muyuz veyâ her gün birimiz ya da bir kaçımız bunlara mâruz kalmıyor mu? Bâzen bedduâ ve belâlı sözler, tahrik edici konuşmalarla karşılaşırız. *Küfretmek, sövmek, kötü ve çirkin anlamlar çağrıştıran sözler, doğruya ve gerçeğe uymayan yalanlar* da bizleri kuşatmış durumda bugün...

Hele kendisiyle hiçbir hedef gözetilmeyen, iş olsun, lâf olsun, vakit geçsin diye, yapılan boş konuşmalar, Müslüman kardeşlerimizle eğlenmek, onlarla yerli yersiz şaka ya da karşılıklı *“ağız dalaşı”* yapmak, tartışmak, cebelleşmek, karşımızdakileri güldürmek

¹ Hadis.

² Tirmizî.

gâyesiyle gerçeğe uymayan lakırdılar, bilgisizce, zanlı ve kuşkulu konuşmalar yapmak da bizleri kuşatmış durumda artık...

En çok yalan söylemenin, laf getirip götürmenin (koğuculuk) ve gıybet etmenin bedellerini biliyoruz ama bâzen kendimizi tam ortasında bulduğumuz anlar da oluyor çoğu kere... Alış-verişlerde yalan söylemek yemin etmek âdetâ âdet olmuş durumda... Karşımızdaki insanı yüzüne karşı methetmek, ya da önemsenmeden söylenen gereksiz sözler, arkadaşına karşı yapılan üzücü, utandırıcı, sıkıcı düşük şakalar da az değil...

Önem vermediklerimizden birisi de Müslüman kardeşlerimizi endişelendirmemizden, korkutmamızdan, ürkütmemizden ya da onları, yüzlerine güle güle, alay etmelerimizden, veyâ muziplikler yaparak onları güç durumlara düşürmekten büyük zevk duyuşlarımız oluyor çoğu kere...

Tüm bu durumlar ve bunlarla ilgili sözler, dev dev günahlar üretiyor. Önce bunun bilincinde olmamız gerek... Her birini ayrı ayrı tanımak, her biri için korunma tedbirinin şüphesiz başlangıcını oluşturur. Çünkü, tanınmayan düşmanla nasıl mücâdele edilebilir? Bilmek de yetmiyor!... Bunlardan kurtulmaya azmetmek ve çalışmak da gerekir!..

İnsanın, söz, sözlerinin şiddet, titreşim, ton, nezâket ve kabalık derecesine paralel olarak, yüz hatları, jest ve mimikleri, kısacası, söz, yüz ve bunlar doğrultusunda oluşan vücut dili, kalbindeki niyeti, istek, baş olma, makam, prestij ve îtibar elde etmeye yönelik duyguları yâni dünyâ sevgisinin dürtüleri, dışa yansıyan tezâhürleri ve kısaca niyet ve istekleri, onun birer resmi gibidir. “*Söylenen her söz, içinden çıktığı kalbin kılığını üzerinde taşır.*” diyor, Atâullah İskenderî... Kişiler, söyledikleri gibi olmaz ya da oldukları gibi konuşmazlarsa, kendilerini hemen ele verirler. Karşılarındaki insanların bu hallerini gören iyi huylu, eğitimli ve kültürlü kişiler, din kardeşinin bu durumundan üzüntüden başka bir şey duyamazlar.

Sözler kalpten çıkarsa kalbe kadar ulaşır, ağızdan çıkarsa kulaktan öteye gidemez.
Arap Atasözü

Söz söylemeseler bile bu gibi kararsız kişilerin yüz ve vücut dilleri, etrafındaki insanlara aynı üzüntüyü vermektedir. Bir de çirkin söz olursa!... Söz bunun tuzu ve biberi olmaktadır. Onun için hep mütevâzı, alçak gönüllülük ve mahviyet tavsiye edilmiştir. Kalp bu doğrultuda kurulursa, söz ve vücut dili kısa zamanda buna uyar, çünkü... Kalbi ile uyumlu olmayan yüz, söz ve vücut dili, karşısındaki insanı perişan eder. Hele hele kötü söz, yüz ve vücut diline anlam olarak da aynen uymuşsa, karşısındaki insanı o anda keser, biçer ve doğrar.

“Bıçak yarası geçer de dil yarası geçmez” demiş atalarımız... Sert ve kötü konuşmalar da bıçak yarası gibi yaralıyor insanları... *“Ne yumruktan, ne kırbaçtan iz kalır, insan ölür, arkasından iz kalır.”* diyor *Yusuf Has Hacip*...

Günümüzde teknolojinin ilerlemesi oranında insanların birbirlerine yabancılaşması da hızla artmaktadır. Bunun en belirgin örneğini insanların birbirlerini sert sözlerle üzmelerinde görüyoruz. Bir de bozuk bir Türkçe ile konuşuluyorsa... *“Argo”* kullanılıyorsa, bakıyorsun ki, bir müddet sonra aynı hastalık farkında olmadan sana da bulaşmış... *“Üzüm üzüme baka baka karır”* dedikleri gibi...

Şu TV’lerdeki programların %99’u bizlere kabalığı, küstahlığı, nezâketsizliği, birbirimizi kırmayı, dil ile yaralamanın en ince noktalarını öğretiyor. Geçmişimizi, inceliği, nezâketi, insanlığı, güzel ve tatlı konuşmayı biraz bilmesek, insanlığın târih boyunca mücâdele ede ede ancak 20. ve 21. yüzyılda insan hayâtının dil konusunda bu seviyeye geldiğini zannedeceğiz. 40 ve 30’un altında olanlar, bu kabalıkların, meselâ, gittikçe kabalaşan eski güzel İstanbul lisanında olduğu gibi, güzel alternatiflerinden bile haberleri yok... Çocuklar da aynı biçimde yetişmiyor mu, bugün? Artık kâtilere ve kabalıklara imrenerek öğretmenlerini dövenlere, tartaklayanlara, hocalarını bıçaklayanlara ya da bunları örnek alarak genç yaşlarında kâtil olanlara sık sık rastlamıyor muyuz?

Bilimde *“entropi”* kavramı her geçen sâniye nasıl daha fazla bozulmayı işâret ediyorsa, insanlık ölçüleri de benzer şekilde bir yozlaşmaya ve kabalığa doğru hızla ilerlemektedir. Bunun ilk adımı belki de kaba, çirkin ve kötü sözlerle başlamaktadır.

Güzel söz gibi olanı var mı? Bu özlemi içimizde her gün her an biraz daha derinden duyuyoruz. En açık ve etkileyicisi de lisanlarımızla birbirlerimizi her gün biraz daha incitmemiz ve kırmamız, farkında olmadan kelimenin tam anlamıyla “*aşağılamamız ve aşağılanmamız*”, yaralanmamız oluyor. Bilmiyoruz ki lisanımızı, konuşmalarımızı düzeltirsek çok daha güzel şeyleri peşin olarak elde edecek ve daha güzel şeylerle karşılaşacağız.

Dil bir milletin aynası olduğu gibi, kişilerin de bir insanlık kıstasıdır. Söz insanın cevherini gösterir: Az sözle çok şey anlatmak akıllı insanların harcıdır. Ahmaklar çok konuşur fakat bir şey anlatamazlar. Gevezeler, zamanlarını israf ederler; konuşmaktan zevk almayanlar zamanlarını karartırlar; güzel konuşanlar ise zamanlarını aydınlatırlar. Çok söz söyleyen ahmak; az ve yerinde söyleyen akıllı; hiç söylemeyen, eğer dilsiz değilse, kolayca, söz yoksulu bir câhil sınıfına girmiyor mu?

Hiç kaba konuşanla güzel konuşanın bir olduğunu gördünüz mü? Hz. Süleyman “*Güzel sözler petekten damla damla sızan bala benzer, rûha tat verir.*” diyor. Ya kaba konuşmalarla günlerini geçirenlere ne demeli? Çünkü Allah, (C.C.), haksızlığa uğrayan mazlumların dışında kalanlar tarafından dile getirilen, çirkin sözlerden hoşlanmıyor³. Güzel bir söz, ardından başa kakılan bir sadakadan daha hayırlıdır⁴. Bunun için konuşan insan dâimâ olumlu, yumuşak^{5,6} ve etkili olarak konuşmalıdır⁷. Böyle davrananlar çoğaldıkça, bir de görürsün ki, bir müddet sonra her tarafta doğruluk filizleri çoğalmış... Çünkü, insanlar, güzel şeyleri daha çok örnek almaya yatkındırlar. *Thoreau*'nun dediği gibi: “*Doğruyu konuşmak için iki kişi ister: Doğru söyleyen, doğru dinleyen!..*”

Sözü de yerli yerince kullanmak gerekiyor. Bâzı kelimeleri ne kadar bol keseden sarf ediyoruz çoğu kere!.. Bâzen, kıskanç ve kinci bir kimseye “*dostum*”; tatlılıktan nasibi olmayan birine “*şekerim*”;

³ Nîsâ Sûresi, âyet 148: “*Allah, zulme uğrayanın dile getirmesi dışında, çirkin sözün açıklanmasını sevmez. Şüphesiz Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.*”

⁴ Bakara Sûresi, âyet 263: “*Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır.*”

⁵ İsrâ Sûresi, âyet 28: “*Eğer Rab'binden umduğun bir rahmeti istemek için onlardan yüz çevirecek olursan, o zaman onlara yumuşak bir söz söyle!..*”

⁶ Tâ Hâ Sûresi, âyet 44: “*Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır, yâhut korkar.*”

⁷ Nîsâ Sûresi, âyet 63: “*Onlara öğüt ver ve onlara, kendileri hakkında etkili ve güzel söz söyle!..*”

hayâtımızın hiç de umurunda olmadığı bir başkasına “*canım*” diyoruz da, bir kardeşimize, yeri geldiğinde, gönül alıcı iki tatlı sözle bir tebessüm dahî göstermediğimiz anlar olmuyor mu? Oldu mu ya şimdi!.. Bunlar da sözün isrâfı ya da yerli yerinde kullanılmaması değil midir?

“*Güzel bir söz, kökü yerde sâbit, dalları gökte olan güzel bir ağaç gibidir*⁸.”

“*Bir de sizlerden, iyiliğe çağıran, doğruyu emreden, kötülükten alıkoyan önde gider bir topluluk bulunsun!.. İşte arzûlarına erecek olanlar, onlardır*⁹.”

Mahatama Gandhi diyor ki, “*Söylediklerinize dikkat ediniz; çünkü, düşüncelere dönüşüyor... Düşüncelerinize dikkat ediniz; çünkü onlar duygularınıza dönüşüyor... Duygularınıza dikkat ediniz; çünkü onlar, davranışlarınıza dönüşüyor... Davranışlarınıza dikkat ediniz; çünkü onlar alışkanlıklarınıza dönüşüyor... Alışkanlıklarınıza dikkat ediniz; çünkü onlar, değerlerinize dönüşüyor... Değerlerinize dikkat ediniz; çünkü, onlar karakterinize dönüşüyor... Karakterinize dikkat ediniz; çünkü onlar, kaderinize dönüşüyor...*”

Mahatama Gandhi demek istiyor ki, kaderinizi, âdetâ ağzınızdan çıkan sözlerle siz örüyor, vücûda getiriyorsunuz. Çünkü, güzellikler güzellikleri, kötülükler de kötülükleri üretir. Bu sözün gerçekliği bugün deneysel olarak ispat edilmiştir¹⁰. Bugün bilimde düşüncelerle meydana gelen bu çarpıcı ilişkiler, “*kuantum düşünce tekniği*” gibi, kavramlarla incelenmektedir. Bu bilimin sonuçlarına göre, başkaları hakkında yürütülen kötü düşünceler, dönüp dolaşıp yalın olarak, iyi ve güzel düşünceler ise katlanarak bunları düşünen insanın kendisine dönmektedir. “*Kuantum düşünce tekniği*” gibi, bilimsel olarak dillendirilen bu sonuçlar, 1400 yıl önce sevgili Peygamberimiz, (S.A.V.) Efendimiz tarafından birer hadis olarak nakledildiğini dinî kültürü olan herkes bilmektedir.

⁸ İbrâhim Sûresi, âyet 24.

⁹ Âl-i İmran Sûresi, âyet 104.

¹⁰ John Horgan, Dağınık İşlevler, Scientific American, Ocak 1994.

Aristo, “Sözün en güzeli, söyleyenin doğru olarak söylediği, dinleyenin de faydalandığı sözdür.” diyor. İnsanlık ve sözün değerini bilenler ise, “Sözlerin en güzeli Allah, (C.C.), kelâmıdır” diyorlar... Nitekim, Allah, (C.C.), sözün en güzel târifini yüz yıllar öncesinde Kur’an’da vermiştir. Okuduğunuz şu yazının yazarı olarak bunu ilk defâ gördüğümde heyecan duydum, geçenlerde... Bunu daha önce görmeliydim diye çok hayıflandım!.. Dünyânın öte ucunda çıkan bir kitabı hemen arayıp bulup okuduğumuz halde, sözün en güzel târifinin Kur’an tarafından verildiğini daha yeni öğrendim. “Kur’an’ı okumuyoruz ki!..” diyerek kendi kendime öz eleştiri yaptım... Çünkü, gerçeklere, güzelliklere susamış insanlar olarak güzellikleri hepimiz hep gerçek dışı, güzellikleri köreltici yerlerde arıyoruz.

Kur’an ne diyor bir bakınız!.. “Güzel bir söz, kökü yerde sâbit, dalları gökte olan güzel bir ağaç gibidir. O ağaç Rab’binizin izniyle her zaman meyve verir¹¹.” Sözün önem, kıymet ve bereketi ancak bu kadar anlatılabilirdi!.. İnsanları, konuşanları ve konuşmalarını yaratan Allah, (C.C.), güzel söz söylemeyi böyle târif etmekle onun önemini dile getirerek, güzel söz sâhibinin O’nun izniyle ne kadar çok nimet ve mükâfat kazandığına işâret etmektedir: Demek ki, güzel söz, dalları gökte olan güzel bir ağacın meyve vermesi gibi, etrafına sonsuz güzellikler ve menfaatler yaymaktadır.

Yüce Allah’ın, (C.C.), taktir ettiği güzellikler, güzellikleri doğurmaktadır. Güzel sözler de insanların birer güzel işi (ameli) değil midir? İşlenen her güzel iş, söylenen her güzel söz için bir kanat olmakta, onu gök yüzüne yükseltmektedir. İşte yüce Allah, (C.C.), bu taktirini:

“Güzel kelimeler, ancak O’na yükselir, onu da iyi iş (amel) yükseltir¹².” âyeti ile bize bildirmektedir.

Demek ki, güzel konuşmalar, güzel sözler Allah’a, (C.C.), yükselen iyi işleri doğurmaktadır. İyi işlerin Allah’a, (C.C.), yükselmesi O’nun hoşnutluğuna ve mükafatına sebep olması içindir¹³.

¹¹ İbrâhim Sûresi âyet 24-25.

¹² Fatır Sûresi âyet 10.

¹³ Zilzal Sûresi, âyet 7: “Her kim zerre kadar bir hayır isterse onu görecektir.”

Güzel konuşma, güzel söz ve bunların mükafatı varsa, bunların zıtlarını da düşünmek zorundayız. Buradan şu sonucu çıkarıyoruz ki, çirkin, kırıcı söz ve kötü konuşmaların, sâhibine günah ve yük olmaktan başka hiçbir faydası yoktur.

Kötü Sözün Durumu Nedir?

*Her kişiye kulak ver fakat pek azına sesini ver.
Shakespeare*

Allah'ın, (C.C.), takdiriyledir ki, insanların denenmesi için, kötülükler de kötülük üretir. Nitekim, kötü sözden hayır gelmeyeceğini O ilâhî kelâmında bakınız nasıl bildiriyor?

“Kötü sözün durumu da yerden koparılmış, kökü olmayan kötü bir ağaç gibidir¹⁴.

Kökü olmayan kötü bir ağacın hiç meyve verdiği görülmüş müdür? Böyle bir kütük, sâhibinin bahçesini işgal etmekten, daraltmaktan öteye ne işe yarar? Ancak yakacak için odun olması hâriç... İşte kötü sözlerin ürünleri, yanan kütükler gibi hep olumsuzluklar, darlıklar ve ıstıraplardır.

Kötü sözler, kötü niyet ve katı kalplerin bir ürünüdür, sâhibini erittiği gibi, karşısındakine de zarar verir¹⁵. Bilen insan daha az hatâ yapar. Her bir kötü söz bir câhilliğin eseridir. Câhillik de çirkin işleri, bilim diliyle söylemek gerekirse, negatif dalgaları, negatif amelleri, negatif sonuçları üretmektedir. Bunu *Goethe* şu dörtlükte şöyle dile getirmiştir:

<i>“Lass dich nur in keiner Zeit“ Zum Widerspruch verleiten, Weise fallen in Unwissenheit, Wenn sie mit Unwissenden streiten.”</i>	<i>“Muhalefet yapmak için Şeytana aldanma!.. Câhillerle tartışırken, Âlimler bile cehâlete kapılır.”</i>
--	--

Mahatama Gandhi, “Çalıda gül bitmez... Câhile söz yetmez!..” diyor.

¹⁴ İbrâhim Sûresi, âyet 26.

¹⁵ Zilzal Sûresi, âyet 8: “Her kim de zerre kadar bir kötülük islerse onu görecektir.”

Elmalılı da “*Belâ dile dayalıdır. Ağızdan çıkan başa gelir*¹⁶.” diyor. Bu yüzdendir ki, onun şu sözleri bir duâ olarak kayda geçmiştir:

*“Allah’ım senden cenneti ve ona yaklaştıran sözü ve işi dilerim, ateşten ve ona yaklaştıran söz ve işten de sana sığınırım*¹⁷.”

Güzel ve Kötü Sözün Tesirleri

Goethe “*Sözler şâirin silâhlarıdır*” demiş... Yûnus da güzel söylemiş: “*Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı/Söz ola ağılı aş, bal ile yağ ede bir söz*” diye... Nitekim, Mevlânâ “*İnce sözler keskin kılıca benzer. Kalkanın yoksa geri dur*” demiyor mu?

Söz deyip de hafife alıp geçmemeli!.. Söz keskin bir kılıç gibi etkilidir. Yerinde söylenmiş bir söze pahâ biçemezsiniz. Onun yüklü anlamını ancak yetişmiş ve eğitilmiş olan insanlar anlar. *A. Mâhir Pekşen*’in diliyle ifâde edersek:

*Söz var ki ibret dolu, söz var ki bir hecedir.
Kitap var ki, konusu sâdece düzmecedir.
Güzel sözü kavramak öyle kolay mı sandın?
Söz var ki âlim anlar, câhile bilmecedir.*

Güzel sözün etkisi pozitif yönde tetiklemelere sebep olur, güzel işler ardı ardına ortaya çıkar. Kötü sözün tetiklemeleri de işler, ardı ardına kötülükleri doğurur, kötülükleri çağrıştırır.

Bu nedenledir ki, yaşantılarımızı ilâhî ölçülere göre sürdürmemizi emreden Yüce Allah, (C.C.), çevremizde dost kazanmamızın sırrını şöyle açıklıyor:

*“(İnsanları) Allah’a çağırın, iyi iş yapan ve ‘ben Müslüman’lardanım’ diyenden daha güzel sözlü kim olabilir? İyilikle kötülük bir olmaz. (Sen, kötülüğü) en güzel olan şeyle sav; o zaman (bakarsın ki) seninle arasında düşmanlık olan kimse, sanki sıcak bir dost oluvermiştir*¹⁸”.

¹⁶ Hamdi Yazır, E., Hak Dini Kur’an Dili, Zaman, Cilt 4, sayfa 68

¹⁷ Hamdi Yazır, E., Hak Dini Kur’an Dili, Zaman, Cilt 4, sayfa 65.

¹⁸ Fussilet Sûresi, âyet 33, 34.

Sözlerin en güzelinin, insanları Hak'ka (hak'ka), doğruya, olgunluğa, insanca yaşamaya sevkeden Allah'ın, (C.C.), kelâmı olduğunda şüphe mi ediyorsunuz?

"Allah sözün en güzelini, ikizli (uyumlu ve ahenkli) bir kitap olarak indirdi¹⁹."

Son yıllarda yozlaştırılan dilimizin negatif etkileri insanlarımızı argo konuşan bir "güruh"a çeviriyor. Örneğin, sık sık gördüğümüz gibi, insanların dillerinden düşürmedikleri şu "atıyorum" şeklindeki argo sözü de ilk duyduğumda, bende çok kötü çağrışımlar yapmıştı. Hâlâ da öyle ya!.. "Atıyorum" diyene insanın sorası geliyor: "Ne atıyorsun? Sözün, fikrin atılacak kadar değersizse hiç konuşma daha iyi!.." Hz. Ali, "Kişi dilinin altında saklıdır; konuştuğça kişiliğinden neler kaybettiğini görürsünüz." diyor. "Atıyorum" diyen bir insan bu kaba ve çirkin kelimeyle kişiliğinden de neler attığını bir düşününüz!..

Lisan Yozlaşınca Ne Oluyor?

*"Aklı kat olan dilini tutamaz."
Chaucer.*

Lisan yozlaşınca kişilikler kabalaşmakta, fikirler bozulmakta ve kavramlar karışmaktadır. Kavramların karışıklığı oranında insanlar arasında anlaşmazlıkların, bunların sonunda da itişip kakışmaların artması beklenen bir neticedir. Böyle bir durum, yukarıdaki âyetler çerçevesinde, belâ ve musîbetlerin dâvetçisidir. Memleketimizde bu kaba tartışmaların, nezâketsizliklerin az olduğunu söyleyebilir miyiz? Nitekim, memleketimizin yüzünün hiç güldürülmediğine de şahit değil miyiz? Bir hadis aklıma geldi, meal olarak diyor ki: "Allah, (C.C.), hiç kullarına zulüm eder mi? Kullar kendi kendilerine zulmederler." İnternette gözüme ilişmişti, bir sözde, diyordu ki:

*Kula belâ gelmez Hak yazmayınca,
Hak belâ yazmaz kul azmayınca.
Hak kuldandan intikamı kul ile alır.
Dinî irfan bilmeyen bunu kul etti sanır.*

¹⁹ Zümer Sûresi, âyet 23.

Doğru sözlü insanlara Allah, (C.C.), her zaman yardım eder, onların işlerini toplu kılar, hattâ günahlarını bile bağışlar²⁰. Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, "*Tehlikeli de olsa doğruluğa sarılınız. Muhakkak ki kurtuluş doğruluktadır*²¹" buyurmuşlardır. Hz. Ali, (R.A.), da "*Her zaman doğru konuşun; çünkü o kurtarıcıdır.*" demiyor mu?

O halde bize düşen ne olmalı? Güzel güzel konuşma ve sözlerimizle arşa kadar yükselen ağaçlarda yeniden olgunlaşan meyveleri toplamak... Allah, (C.C.), böyle istiyor. Hayattaki sermâyemizi boşa harcamamalı!..

Hayattaki Sermâye

Boş vakit ve sıhhat, fırsat, ganîmet ve sermâyedir. Faydalı iş yapmadan vakit geçirmek, vakti öldürmek, ömrü ve sıhhati boş yere harcamaktır. Dünyâda yapılan her işin, her nefesin hesâbı kıyâmette muhakkak sorulacaktır. Hadis-i şerifte buyurulmuştur ki:

*"Kıyâmette, herkes ömrünü ve gençliğini nerede geçirdiğinden, malını nereden kazanıp nereye harcadığından ve ilmi ile amel edip etmediğinden sorguya çekilecektir*²²."

Ömür, ilim, mal ve beden, Allâhü Teâlâ'nın bizlere verdiği birer sermâyedir. Bu sermâyeyi Allah'ın, (C.C.), bildirdiği yerlerde harcamalıdır. Bu insanın kendi elindedir. *Epiktetos*, "*Allah bütün insanları mesut olmaları için yaratmıştır, bedbaht oluyorsa kendi hatâları yüzünden oluyorlar.*" diyor. Vakıt geçtikten sonra pişmanlığın faydası olmaz. Onun için gençliğin, malın, sağlığın kıymetini bilmeli, dünyâda Âhireti kazanacak işler yapılmalıdır!.. Goethe'nin dediği gibi, "*Kimse bizi aldatamaz, biz ancak kendi kendimizi aldatırız.*" Hadiste şöyle denmektedir:

"Beş şeyden önce beş şeyin kıymetini bil!.. İhtiyarlıktan önce gençliğin, hastalıktan önce sağlığın, meşgûliyetten önce boş vaktin,

²⁰ Ahzâb Sûresi, âyet 71: "*Ey iman edenler!.. Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzelsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır.*"

²¹ İbn-i Ebi Dünyâ.

²² Tirmizî.

fakirlikten önce zenginliğin ve ölümden önce hayâtın kıymetini bil!..²³”

Dolayısıyla, diğler bir hadiste şöyle deniyor:

“İki büyük sermâye ziyâna uğratılmaktadır: Sıhhat ve boş zaman...”

En önemlilerden bir tânesi olarak malayâninin bu kıymetli sermâyemizi yok etmek için pusuda beklediğinden de habersiz olmayalım!..

Malayâni

Kendisiyle hiçbir hedef gözetilmeyen, iş olsun, lâf olsun, vakit geçsin diye, yapılan boş konuşmalar ve faydasız iş ve oyunlara malayâni denir. Başka bir ifâdeyle malayâni, faydasız iş, oyun ve sözlerle ömrün, sıhhat ve zamânın, boşa harcanmasıdır. Hadîs-i şerifte, *“Ok atmayı öğrenmek, atını terbiye etmek ve âilesi ile oynamak hâriç, faydalı oyun olmaz”* buyurulmuştur.

İnanmış bir insanın günahlara yönlendirilmesi zor olduğu için, şeytan başka bir yöntemi kullanmakta, böylece insanı sevk etmektedir. Nefis ve şeytanın bu ortak arzûsuna uyan insan, boş konuşmaları saatlerce dinlemekten, kardeşleriyle eğlenip alay etmekten, yerli yersiz şakalaşmaktan ya da karşılıklı *“ağz dalaşı”* yapmaktan zevk alır.

Malayâni'nin Faturası Ağırdır

İmâm-ı Gazâli, *“Çok konuşan çok hatâ yapar”* diyor. Taşlıcalı Yahyâ,

*Ehl-i dillerde bu mesel anılır
Kim ki çok söyler çok yanılır.*

diyerek Gazâli'yi teyit ediyor.

²³ Ebû Nuaym.

Malayâni, sıhhat ve zamanın boş yere harcanması yüzünden, büyük bir sermâyeyi yok etmektedir. Böyle bir sermâyenin yok edilmesi bakınız nelere mal olmaktadır:

Basit insanlar vardır. Bunlar, konuşarak dikkat çekmeyi, böylece vakit geçirip eğlenmeyi seçmişlerdir; hayatlarını boşa geçirdiklerini bilmezler, Âhiret'lerini yok ederler²⁴.

“Malayâni ile meşgul olanın hatâsı, günahı çok olur.” “Kıyâmet günü günâhı en çok olan malayâni konuşandır”²⁵.

Mektûbat-ı Rabbâni'de söz edilen bir hadiste buyurulmuştur ki:

“Bir kimsenin boş şeylerle vakit geçirmesi, Allâhü Teâlâ'nın onu sevmediğinin alâmetidir.”

Yine bir hadiste şöyle anlatılmaktadır:

“Uhud'da şehit olan bir gencin annesinin, “Oğlum sana Cennet müjde olsun!..” dediğini duyan Peygamberimiz, (S.A.V.) Efendimiz:

”Ne biliyorsun, belki malayâni konuşurdu”²⁶. buyurmuşlardır.

Hız. Kâb, hastalanınca, Resûlullah, (S.A.V), Efendimiz ziyâretine gittiler. Hız. Kâb'ın annesi, *“Oğlum Cennet sana hazırdır!..”* dedi. Peygamber, (S.A.V), Efendimiz, buyurdular ki:

“Ey Kâb'ın annesi!.. Ne biliyorsun, Kâb belki malayâni konuşurdu”²⁷.

Kötü Sözlerin Bedeli

Bâzı insanların işi-gücü gevezeliktir. Çeneleri oldukça kuvvetli olan böyle kişiler herkesle münâkaşaya ve münâzaraya girerler.

²⁴ Lokman Sûresi, âyet 6: *“Bayağı insanlardan kimi de vardır ki, bilmeyerek Allah yolundan saptırmak ve onu alaya almak için laf eğlencesi satın alırlar, işte bunlara alçaltıcı bir azap vardır.”*

²⁵ Ebû Nasr.

²⁶ Tirmizî.

²⁷ İbni Ebiddünyâ.

Gevezelik sanatı olan kimseler yerlerini, zamanlarını ve mekânlarını dahî hesap etmeden dâimâ konuşurlar. Bu konuşmalarının pek çoğu, malayâni cinsinden olup hiç kimseye en ufak yarar sağlamaz; ancak kişinin günah hânesinin kabarmasına, vebâlinin büyümesine sebep olur. Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz Tirmizî’de geçen bir mübârek sözlerinde: “*Hidâyet üzere olan bir topluluk tartışmaya girmeden dalâlete (bâtıla) yönelmeye düşmez.*” buyurmuşlardır. (Bu söz karşısında Türkiye’imizdeki tartışmaların hayırla bitmesini temenni ediyorum.)

Onun için bir insan her durumda konuşmasını ayarlaması gerekir. Diline gereği gibi sâhip olmasını bilen insanların Dünyâ ve Âhîret hayâtı mâmur olur. İnsanların çoğu bugün tartışma hastalığına yakalanmışlardır. Öyle ki, özellikle her dinî meseleyi TV’lerde tartışarak çözeceklerini sananlar yanılmaktadırlar. Hiçbir dinî mesele TV’lerde câhil insanların tartışmalarıyla çözülemez. Tartışılan konuların konunun uzmanlarınca inceleme ve araştırılması esastır. Allâhü Teâlâ Yüce Kur’an’ın’da, “*İşte sizler böylesiniz; (diyelim ki) hakkında bilginiz olan şeyde tartıştınız, ama hiç bilginiz olmayan bir konuda ne diye tartışıp-duruyorsunuz? Oysa Allah bilir, sizler bilmezsiniz.*”²⁸ diyerek bizleri bilgiye yönlendirip uyarmaktadır. Şimdi bir düşününüz ve gözünüzün önüne getiriniz, son yıllarda çeşitli TV kanallarında önemli dinî konuların “*reyting*” uğruna konu câhili popüler gazeteciler tarafından yapılan tartışmaları...

Bâzı *Sahâbe-i Kiram* efendilerimizden rivâyet edilen bir hadîsi şeriflerinde *Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz* şöyle buyurmuşlardır:

“*Biz dinî konuların birinde tartışırken Resûlüllah, (S.A.V.), çıkageldi. O güne kadar görülmediği tarzda öfkeleni ve bizi azarlayarak şöyle dedi: Ey Ümmet-i Muhammed!.. Yavaş olun ve kendinize gelin!.. Sizden önceki ümmetleri bu gibi boş tartışmaları yok etmiştir. Tartışmayı terk edin!.. Tartışmayın!.. Çünkü tartışmanın zararları açık ve kesindir. Tartışmayın!.. Çünkü kişiye kötülük olarak tartışmacı olması yeter. Tartışmayın!.. Çünkü tartışan kimseye kıyâmet gününde şefaâat etmem!.. Tartışmayın!.. Ben tartışmayanlara, biri köşede, biri ortada ve biri de en yüksekte olmak üzere Cennet’te*

²⁸ Âl-i İmran Sûresi, âyet 66.

üç köşk vermeyi üzerime alıyorum. Bunların en yükseği haklı olduğu halde tartışmayı terk eden içindir. Tartışmayın!.. Çünkü putlara tapmaktan sonra Rab'binin beni nehyettiği ilk şey tartışmadır²⁹”.

Yerinde kullanılmayan dilin ve konuşmanın felâketlerini bir düşününüz!..

“Veyl (ateş) olsun (insanları arkalarından çekiştiren) her ayıplayıcıya!.. Yüzlerine karşı dil uzatıcıya ki; bir çok mal toplamış ve onu sayıp durmaktadır. Sanıyor ki onun malı kendisini (dünyâda) ebedileştirecektir. Hayır (Malı onu kurtaramaz)!.. Muhakkak ki o ateşe atılacaktır.³⁰”

Diline sâhip olan selâmete kavuşur. Ölçüyü kaçırانlar, hem geçici olan Dünyâ'da, hem de ebedî olan Âhîret hayâtında zelil ve rezil olurlar. Böyle bir sonla karşılaşmamak için dil denilen o küçücük et parçasına ve ağzımızdan çıkan her söze, her kelimeye ve her cümleye son derece dikkat etmemiz ve onu kontrol altında buldurmamız gerekmiyor mu?

İnsanlara karşı iyi muâmele ve güzel söz söylemek İslâm'ın prensiplerindedir. Firavun'u hak din'e dâvet etmek için giden Hz. Musâ ve Hârûn'a, (A.S.), Allah'ın, (C.C.), *"Firavun'a gidin; çünkü o, pek azıttı. Varın da ona yumuşak dille söyleyin; belki dinler veyâ korkar³¹"* emrini vererek kâfire bile yapılan tebliğin yumuşak ve güzel söz ile yapılması gereğini ifâde etmesi, insanları Hakk'a, doğruya, olgunluğa, insanca yaşamaya sevk etmek için güzel sözlerin önemine işâret etmektedir. Bu yumuşaklığın en güzelini Peygamberimiz, (S.A.V.) Efendimiz'de görmekteyiz.

Yahûdi'lerden bir grup Hz. Peygamber'e, (S.A.V.), gelerek, güya selâm veriyorlarmış edâsıyla, sezdirmeden, *"Essâmu Aleyküm=Ölüm üzerinize olsun"* dediklerinde, orada bulunan Hz. Âişe, (R.Ah.), vâlidemiz dayanamayarak, *"Ölüm sizin üzerinize olsun!.. Allah size lânet etsin!.. Allah size gazap etsin!.."* diye çıkışınca, Peygamberimiz, (S.A.V.) Efendimiz, sâkin bir tavırla, aynısı sizin üzerinize olsun

²⁹ Taberânî.

³⁰ Hümeze Sûresi, âyet 1-4.

³¹ Tâhâ Sûresi, âyet 43-44.

anlamında, “*Ve aleyküm!..*” diyerek cevap vermiş, sonra da Hz. Âişe, (R.Ah.), vâlidemize dönerek “*Yavaş ol Âişe!.. Yumuşak hareket et; sert hareketten ve çirkin sözden sakın!..*” buyurmuşlardır.

Câbir İbn-i Abdullah, Peygamberimiz, (S.A.V.) Efendimiz’in, “*Kötü söz ve harekette bulunanla kendini kötü söz ve hareketlere zorlayanı ve çarşılarda bağırp çağıranı Allah sevmez!..*” buyurduğunu nakletmektedir. Kaynakların bildirdiğine göre Peygamberimiz, (S.A.V.) Efendimiz’in, Müslüman’ın, elinden ve dilinden zarar görülmeyen insan olduğunu; başkalarına dil uzatmak, lânet etmek, kötü iş yapmak ve kötü söz söylemenin, Müslüman’a yakışmayacağını, müminin en düşük ahlâklısının, kötü sözlü olanı olduğunu, bırakınız Müslüman’ı, kâfirlere bile lânet edilmemesi gerektiğini söylediğini; Peygamberimiz, (S.A.V.) Efendimiz’in lânet edici olarak gönderilmediğini; ancak rahmet olarak gönderildiğini³² biliyoruz.

Allahü Teâlâ, Kur’an’da, bir toplumun, diğerini ayıplamamasını, kusurlarını araştırmamasını, aleyhinde iftirâ ve gıybetle bulunmamasını emretmektedir³³. Bu konuda Hz. Peygamber'den şu hadis nakledilmiştir: “*Mümin dil uzatıcı değildir, lânet okuyucu değildir, kötü iş yapan değildir, kötü söz söyleyen değildir*³⁴.”

İbn-i Abbas'tan rivâyet edildiğine göre; Peygamberimiz, (S.A.V.) Efendimiz’in zamanında iki insan, arasında birbirlerine karşılıklı olarak sövmüşler: İlkin bunlardan biri sövmüş, diğeri susmuş... Peygamberimiz, (S.A.S.), de orada oturuyormuş. Sonra diğeri aynı sözle karşılık verince, Peygamberimiz, (S.A.V.) Efendimiz kalkmış ve o meclisten dışarıya çıkmıştır. Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz’e “*Niçin kalktın’..*” diye sorulunca, “*Melekler kalktı, ben de onlarla berâber kalktım. Bu sövülen, sükût ettiği sırada, melekler*

³² Enbiyâ Sûresi, âyet 107: “Seni sâdece bütün kâinata rahmet olarak göndermişizdir.”

³³ Hucûrat Sûresi, âyet 11-12: “*Ey iman edenler, bir topluluk bir toplulukla alay etmesin; belki de onlar kendilerinden daha hayırlı olurlar; bir takım kadınlar da diğer kadınlarla (alay etmesin), belki onlardan daha hayırlı olurlar. Bir de kendi kendinizi ayıplamayın ve kötü lakaplarla atışmayın!.. İmandan sonra fâsıklık ne kötü isimdir!.. Her kim de tevbe etmezse, iste onlar kendilerine zulmedenlerdir. Ey iman edenler, zannın bir çoğundan çekinin, çünkü zannın bâzısı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın, kiminiz kiminizi arkasından çekiştirmesin!.. Sizden biriniz kardeşinin ölü hâlindeki etini yemek ister mi hiç? Demek tiksindiniz!.. O halde Allah' tan korkun!.. Çünkü Allah, tevbeyi çok kabul edendir. Çok bağışlayıcıdır.*”

³⁴ Tirmizî.

buna sövene, sözü geri çeviriyorlardı. Ne zaman ki, bu adam, sövenin sözünü geri çevirdi, melekler kalktı, gitti" buyurmuşlardır³⁵.

Sövmenin ve koğuculuk yapmanın faturaları ağırdır: "Sövülen iki kimsenin söyledikleri sözün günâhı; sövülen hudûdu aşmadıkça, ilk söze başlayan üzerinedir³⁶". "Müslüman'a sövmek fâsıklıktır³⁷". "Size, kötü olanlarınızı haber vereyim mi; koğuculukla dolaşıp insanlar arasını bozan ve temiz kimselere ayıp isnat edenlerdir³⁸".

Dil münâfıklığın da sebebi ve tercümanıdır. Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, bununla ilgili olarak şöyle buyurmuşlardır: "Dört özellik vardır. Bu özellikler kimde bulunursa, o kimse hâlis bir münâfıktır. Kimde bunlardan biri bulunursa, onu bırakıncaya kadar kendinde nifaktan bir özellik var demektir: O emânete hıyânet eder, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünde durmaz. Husûmet edince, kıskanınca haddi aşar."

Yalan ve Doğruluk

"Yanlış anlayanlar tarafından söylenen bir doğrudan daha kötü hiç bir yalan yoktur."
William James

Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, Roma imparatoru Heraklius'u İslâm'a dâvet etmek için kendisine bir mektup yollamıştı. Heraklius mektubu okur ve çok etkilenir. Sonra o sırada Şam'da bulunan Ebû Süfyan'ı çağırır ve aralarında şöyle bir konuşma geçer³⁹:

"-O'na en çok uyanlar kimlerdir, zenginler mi, fakirler mi?"

"-Fakirler."

"-Hiç O'na inananlardan dönenler oldu mu?"

"-Şimdiye kadar hayır."

"-Artıyorlar mı, eksiliyorlar mı?"

"-Her geçen gün biraz daha artıp çoğalıyorlar."

³⁵ Nesâî.

³⁶ Müslim.

³⁷ Nesâî.

³⁸ İhyâ.

³⁹ İslâm Târihi.

“-Hayatında hiç yalan söylediğini duydunuz mu?”

“-Hayır, O'nu hiçbirimiz yalan söylerken duymadık.”

Bu cevaplardan çok etkilenen Heraklius şöyle der:

“Bir insanın bunca zaman, insanlara yalan söylemekten kaçınıp da Allah'a karşı yalan söylemesi düşünülemez.”

Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, *“Her duyduğunu nakletmesi kişiye yalan olarak yeter.”*⁴⁰ diyor.

İslâm'da yalanın ve bilgisizce tartışmanın yeri yoktur. *“Sözün âfeti yalandır.”* diyen Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, *“Mü'min her huya bürünebilir, hıyânet ve yalancılığa asla...”*⁴¹ buyurmuşlardır. Bunları yapanlar ne derece Müslüman'dırlar? Çünkü, bu konularda yüce Allah'ın, (C.C.), ve Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz'in ciddî uyarıları vardır:

*“İnsanları güldürmek gâyesiyle yalan konuşana yazıklar olsun, yazıklar olsun, yazıklar olsun!..”*⁴²

*“Yalanı ancak Allah'ın âyetlerine inanmayanlar uydururlar, iftirâ ederler; işte onlar, yalancıların tâ kendileridirler.”*⁴³

*“Kahrolsun, o 'zan ve tahminle yalan söyleyenlere', ki onlar, 'bilgisizliğin kuşatması' içinde habersizdirler”*⁴⁴.

*“İşte sizler böylesiniz; (diyelim ki) hakkında bilginiz olan şeyde tartıştınız, ama hiç bilginiz olmayan bir konuda ne diye tartışıp duruyorsunuz? Oysa Allah bilir, sizler bilmezsiniz.”*⁴⁵

Çehov, *“Yalan kadar insanı alçaltan bir şey yoktur”*. diyor.

Yalan söylemenin zıddı doğruluktur. Her ikisi de zâhirde dilin işidir (amelidir). Yalan ne kadar fenâ ise, doğruluk da o kadar yüksek bir

⁴⁰ Müslim, Mukaddime 5.

⁴¹ Ahmed b. Hanbel, 5/252.

⁴² Tirmizî.

⁴³ Nahl sûresi, âyet 105.

⁴⁴ Zâriyat Sûresi, 10-11.

⁴⁵ (Âl-i İmran Sûresi, âyet 66.

meziyettir. Mark Twain, “Her zaman doğruyu söyle; ne dediğini hatırlamak zorunda kalmazsın.” diyor. Dođruda da yalanda da hükmedici Allah’tır, (C.C.):

“Eğer âdalet üzerine hüküm vermekten, şâhitlik ederken doğru söylemekten dilinizi bükerseniz veyâ yüz çevirerseniz şüphe yok ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır⁴⁶”.

Bunun için "Ey îman edenler!.. Allah'tan korkunuz. Doğruyu söyleyiniz ki, sizin amellerinizi bu sâyede düzeltsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah ve Resûlüne îtaat ederse büyük bir kurtuluşa nâil olur.⁴⁷"

Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, yalan ve doğruluk üzerinde şiddetle durmuştur:

"Zandan sakınınız!.. Çünkü o konuşmada en büyük yalandır⁴⁸."

"Sana kuşku vereni bırak, kuşku vermeyene sarıl!.. Doğruluk kalp huzûru, yalan ise şüphedir⁴⁹."

"Yalanın her çeşidi günahdır...⁵⁰"

"İçinde kuşku uyaran şeyleri bırak, terk et!.. Doğruluk insanın içinde itmi'nan hâsıl eder. Yalana gelince burkuntudur, bulantıdır⁵¹."

"Dâimâ doğruluğu araştırın; doğrulukta helâkinizi görseniz bile... Ancak, muhakkak ki, doğrulukta sizin kurtuluşunuz vardır⁵²."

"Dođruluktan ayrılmayınız. Doğruluk sizi birr'e* (Allah'ı razı edecek iyiliğe), o da sizi Cennet'e götürür. Kişi doğru olur ve dâimâ doğruyu araştırırsa, Allah katında siddîklardan yazılır. Yalandan sakınınız!.. Yalan insanı günâha, o da Cehennem'e götürür. Kişi

⁴⁶ Nisa Sûresi, âyet 135.

⁴⁷ Ahzâb Sûresi, âyet, 70-71.

⁴⁸ Buhâri.

⁴⁹ Tirmizî, Sıfâtül-Kıyâme.

⁵⁰ Tirmizî.

⁵¹ Tirmizî.

⁵² Kenzü'l-Ummal, 3/344.

* Birr, Allâhü Teâlân'ın emirlerine uymaktır. Birr, önek /erdemli davranışlara da denir.

durmadan yalan söyler ve yalanı araştırırsa, Allah katında yalancılardan yazılır⁵³."

Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, "Kişi yalan söyleye söyleye kalbinde siyah bir leke hâsıl olur. Bu leke zamanla tüm kalbini kaplar ve Allah indinde yalancılardan sayılincaya kadar devam eder". buyurmuşlardır.

"Kim din kardeşinin haysiyetini, ırz ve nâmusunu, onu çekiştirenlere karşı korursa Allah da onu kıyâmet gününde korur⁵⁴."

"Müslüman kardeşin sana güvenip doğru konuştuğu halde, ona yalan konuşman ne büyük hıyânettir⁵⁵."

"Bana altı şey hakkında söz verin, ben de size Cennet'i söz vereyim. Konuştuğunuz zaman doğru konuşun, söz verdiğinizde sözünüzü yerine getirin, emânete hıyânetlik yapmayın, apış aranızı koruyun, gözlerinizi harama kapayın, ellerinizi haramdan uzak tutun⁵⁶."

"Kim bana çeneleri ile bacakları arasındaki şeyler husûsunda garanti verirse, ben de ona Cennet husûsunda garanti veririm⁵⁷."

"Doğruluk insanı Allah'ı râzı edecek iyiliğe götürür. İyilik de insanı Cennet'e götürür. Kişi doğru söyler ve doğruyu arar da sonunda Allah indinde siddîk (doğru olan) sözlü diye kaydedilir. Yalan da kişiyi haddi aşmaya götürür. Haddi aşmak da ateşe, Cehennem'e götürür. Kişi yalan söyler ve yalanı araştırır da sonunda Allah'ın indinde yalancı diye kaydedilir⁵⁸."

"Şüphesiz ki, sözde ve işte doğruluk hayra ve üstün iyiliğe yöneltir. İyilik de Cennet'e iletir. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında siddîk (doğru olan) diye kaydedilir. Yalancılık yoldan çıkmaya

⁵³ Buharî (Edeb), 69.

⁵⁴ Tirmizî.

⁵⁵ Buharî.

⁵⁶ Müsned, 5/323.

⁵⁷ Buharî (Rikak) 23, Tirmizî (Zühd) 61.

⁵⁸ Buharî (Edeb) 69; Müslim (Birr) 102-103.

(fucûra) sürükler. Fucûr da Cehennem'e götürür. Kişi yalancılığı meslek edinince Allah katında çok yalancı (kezzâb) diye yazılır⁵⁹."

"Kul yalan söylemeye ve yalan söyleme niyetini taşımaya devam edince bir an gelir ki, kalbinde önce siyah bir nokta belirir. Sonra bu nokta büyür ve kalbinin tamâmı simsiyah olur. Sonunda Allah nezdinde 'yalancılar' arasına kaydedilir⁶⁰."

"Yalan insanları yavaş yavaş iki yüzlülüğe ve münâfıklığa götürür." "Tehlikeli de olsa doğruluğa sarılınız. Muhakkak ki kurtuluş doğruluktadır⁶¹."

"İnsan yalan konuştuğu zaman çıkaracağı kötü kokudan dolayı melek ondan bir mil uzaklaşır⁶²."

Bu kötü kokunun Allah'ın, (C.C.), sevgili kullarını da rahatsız ettiğini bilmekte fayda vardır.

Ebû Hureyre şu hadisi rivâyet eder: *"Kim bir çocuğa 'Gel sana şunu vereyim' deyip vermezse bu sözü kendisi aleyhine bir yalan sayılır⁶³."*

"İnsanları güldürmek gâyesiyle yalan konuşana yazıklar olsun, yazıklar olsun, yazıklar olsun⁶⁴."

"Mizah niyetiyle de olsa, yalanı terk edene Cennet ortasında bir ev verileceğine kefilim⁶⁵."

Bu hadis, günahlardan kaçmanın da ayrıca sevap kazanmaya sebep olduğunu göstermiyor mu?

Bir kimseyi yüzüne karşı övmenin de bir tehlikesi vardır. Ebû Bekir, (R.A.), şöyle anlatıyor: 'Adamın biri Resûlullah'ın, (S.A.V.), yanında diğer birini övdü. Resûlullah, (S.A.V.), bu durum karşısında şöyle buyurdu: *"Yazıklar olsun sana sen arkadaşının boynunu*

⁵⁹ Buharî (Edeb) 69; Müslim (Bir) 103-105; Ebû Dâvud (Edeb) 80; Tirmizi (Bir) 46.

⁶⁰ Muvatta (Kelâm) 18.

⁶¹ İbn-i Ebi Dünyâ.

⁶² Tirmizî.

⁶³ Ahmed bin Hanbel.

⁶⁴ Tirmizî.

⁶⁵ Buharî.

vurdun." (Bunu üç defâ tekrarlamıştır). Peygamberimiz, (S.A.V.), daha sonra da şöyle devam etmiştir. *"Kim Müslüman kardeşi hakkında bir şeyler bilirse, mutlaka onu methedecekse şöyle desin. "Allah daha iyi bilir. Çünkü Allah nâmına hiç kimse temize çıkarılamaz. Veyâ 'Ben falanı şöyle şöyle tahmin ediyorum' desin"⁶⁶.*

Yine Ebû Bekir, (R.A.), Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *'Dikkat edin, size büyük günahların en büyüklerinden haber vereyim mi? (Bunu üç defâ tekrarladı). Ashab: Evet, dediler. Rasûlullah: "Bu günahlar Allah'a ortak koşmak, anne babaya isyan etmek, insan öldürmektir" buyurdu. Rasûlullah bunları söylerken yanı üzerine yaslanıyordu, doğrulup şunları ilâve etti: "Dikkat edin, yalan söylemek, yalan yere şahitlikte bulunmak da bunlardandır". Bunları o kadar tekrarladı ki "Keşke sükût etse" diye temennide bulunduk"⁶⁷.*

Şu hadisleri de dikkatle okumalıdır:

"Alıcı ve satıcı ayrılmazdan önce pazarlığı devam ettirip ettirmeme husûsunda serbesttirler. Alıcı ve satıcı doğru konuşup her şeyi açık söylerlerse alışverişlerinde bereket hâsıl olur. Yok eğer onlar yalan konuşup bâzı şeyleri ketmederlerse, belki muvakkat bir zaman için kâr edebilirler. Fakat sonunda alış-verişlerinin bereketi gider." (Başka bir rivâyet de şöyledir): "Bereket ve kârları mahvolur." "Yalan yemin, malı satmak için yardımcı olabilir. Fakat tüm kazancı mahveder"⁶⁸.

"Âhir zamanda ne sizin ne de babalarınızın duymadıkları yalanları uyduracak yalancı deccallar türeyecektir. Onlardan sakınız; sizi delâlet ve fitneye sürüklemesinler!..⁶⁹.

Aişe, (R.Anh.), anlatıyor: *"Resûlullah'ın nazârında yalandan daha kötü bir ahlâk yoktu. Birisi onun yanında bir defâ yalan söylediye, tövbe etmedikçe Resûlullah'ın zihninden kaybolmazdı"⁷⁰.*

⁶⁶ Buhârî.

⁶⁷ Buhârî.

⁶⁸ Ahmed bin Hanbel, Müslim, Müsâkât.

⁶⁹ Müslim, Ebû Dâvud.

⁷⁰ İbn-i Fibban.

Lüzumsuz ve faydasız sözlerden kaçınmak, dâimâ hak ve doğruyu konuşmak, Mü'minin prensibi olmalıdır. Önemszenmeden söylenen öyle gereksiz sözler vardır ki, insanı Cehennem'in en derin yerine sevk eder⁷¹.

Peygamberimiz, (S.A.V), *“Size büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi?”* dedikten sonra Ashâbı *“Evet!”* deyince devam ederek:

“Allah’a şirk koşmak, anne ve baba haklarına riâyetsizlik, cana kıymak!..” buyurmuşlardır. Bu sırada dayanmış durumda iken yere oturup: *“Haberiniz olsun!.. Yalan söz, yalan şâhitlik!..”* diyerek bunu çok tekrar etmiştir⁷².

“Eğer adâlet üzerine hüküm vermekten, şâhitlik ederken, doğru söylemekten dilinizi bükerseniz veyâ yüz çevirirseniz şüphe yok ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır”⁷³.

Peygamberimiz, (S.A.V), *“Kişinin anne ve babasına sövmesi büyük günahlardandır”* buyurmuşlardır. Orada bulunanların, *“Hiç kişi anne ve babasına söver mi?”* demeleri üzerine Peygamberimiz, (S.A.V), Efendimiz, *“Evet!..”* buyurmuşlar ve devamla *“Kişi, bir başkasının babasına söver, o da babasına söver; annesine söver, o da bunun annesine söver!”* şeklinde açıklamada bulunmuştur⁷⁴.

Hız. Ali, (R.A.), hayâsı olmayan yalancılardan ilminden fayda gelmeyeceğini, yalancının ciddîsinin de şakasının da terk edilmedikçe îmânın tadının alınamayacağını, bu yüzden bir Müslüman'ın yalancıyla arkadaşlık yapmaması gerektiğini söylemiştir.

Bir hakîm*, şöyle demiştir: *“Üç yol görürseniz, orta yolu tercih ediniz, üzerinize vâzife olmayan işe karışmayınız, aslını bilmediğiniz şey hakkında hüküm vermeyiniz...”* Burada orta yoldan, kastedilen Ehl-i Sünnet yoludur. Goethe, *“Câhillerle sohbet etmeyiniz. Çünkü onlarla konuşurken siz de câhilleşirsiniz”* demiyor mu? Çünkü,

⁷¹ Müslim.

⁷² Buharî.

⁷³ Nisâ sûresi, âyet 135.

⁷⁴ Buharî.

* Hakim hikmet sâhibi olan kişiye denir.

câhillerin üzerlerinde taşıdıkları ruhânî baskı; kâbus size tesir eder, bulaşır. Aklınız durur, çalışmaz. *'Dut yemiş bülbül'e dönersiniz.. Bu durumdan kurtulmanın yolu, hemen o meclisi terk etmektir. Bu ilk şarttır. Daha güzeli, ayrıca, bir tâze abdest alıp 'estağfirullah' çekmektir.*

Tirmizî'nin Ebû Hureyre'den rivâyetine göre Peygamberimiz, (S.A.V), Efendimiz, *"Bir mecliste lüzumsuz sözler konuşan kimse, kalkarken 'Sübhâneke'llahümme ve bi hamdike eşhedü en lâ ilâhe illâ ente vahdeke lâ şerikeleke estağfiruke ve etübü ileyke' derse, oradaki hatâları bağışlanır"* buyurmuşlardır. Dil ile yapılan hatâların yine bu sûretle dil ile yapılan duâlarla ortadan kalkabileceğine dikkat edilmelidir. Bu Allahü Teâlâ'nın bir lûtfudur.

Dil bu kadar önemlidir, işte!..

Şaka Yapmanın Bir Sınırı Var mı?

Bir çok insan yerli yersiz şaka yapıyor. Çoğu kere bu insana üzüntü veriyor. Üzüntünün sebebi yapılan şakanın gerçekçi olmamasıdır.

Peygamber, (S.A.V.) Efendimiz de şakalaşır, *"Ben de şaka yaparım, fakat doğru konuşurum"* buyurmuşlardır. Nitekim, Peygamber, (S.A.V.) Efendimiz bir defâsında, yaşlı bir kadına, *"Cennet'e kocakarı girmez."* buyurunca, kadıncağız üzülmüş, bunun üzerine kadına, tebessümle *"Sen o zaman genç olursun."* buyurmuşlardır.

Binek isteyen yaşlı bir kadına da, *"Sana bir deve yavrusu vereyim, ona binersin"* buyurunca kadın, *"Deve yavrusu beni nasıl götürsün?"*demesi üzerine Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz tebessümle ona, *"Her deve başka bir devenin yavrusudur"* buyurmuşlardır.

Dikkat edilirse görülür ki, Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz'in yaptığı şakalar dâimâ gerçeklere dayanmaktadır. *"Şakası doğru olanı Allah sorumlu tutmaz"⁷⁵.* Rabia hatunun da, *"Günah olmayan işlerde,*

⁷⁵ İ. Asâkir.

gönül almak için şakalaşmak mürüvvettendir.” dediğinden bahsedilmektedir.

Ümmü Eymen isimli bir kadın Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz’e gelir, ben falancanın hanımıyım, sizi kocam dâvet ediyor, der. Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz ona da, “Şu gözünde beyazlık olan adamın karısı mısın?” buyurunca, kadın, “Hayır onun gözünde bir şey yok” der. Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz, kadına tebessümle, “Gözünde beyazlık olmayan insan yoktur.” buyurmuştur.

Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz yeri geldiğinde, herkesle şakalaşır. Âilesine karşı da, insanların en zarifi idi. Öyle ki, birkaç kere Âişe vâlidemiz ile yarış etmiştir. Yarışlarda bir seferinde Hz. Âişe (R.Anha), başka seferde de Peygamber, (S.A.V.) Efendimiz geçmiştir. Bundan anlıyoruz ki, Müslüman’ın hanımı ile oynaması, günah değil, sevaptır. Çünkü hadîs-i şerifte, “Hanımı ile şakalaşanı Allâhü Teâlâ sever, ikisine de sevap verir, rızıklarını artırır” buyrulmuştur.

Hz. Âişe, Sevde vâlidemize “Şu bulamaç aşını yemezsen yüzüne sürerim” der. O da yemeyince yüzüne sürerken, aralarında oturan Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz, Hz. Sevde’ye siper olmaya çalışır. Bunun üzerine Hz. Âişe de bulamacı kendi yüzüne sürer. Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz, onlara bakıp gülümser.

Hadis-i şeriflerde de buyuruluyor ki:

“Arkadaşına üzücü şaka yapma!..⁷⁶.”

“Münâkaşa etmeyen, haklı olsa da, kimseyi incitmeyen, şaka veyâ güldürmek için, yalan söylemeyen, iyi huylu olan Müslüman Cennet’e girer.⁷⁷”, “İnsanları güldürmek için yalan söyleyenlere, yazıklar olsun⁷⁸”, “Çok gülen hafife alınır. Şakası çok olanın da vakarı gider.⁷⁹”

⁷⁶ Tirmizî.

⁷⁷ Tirmizî.

⁷⁸ Ebû Dâvud.

⁷⁹ İ. Asâkir.

“Ölçüsüz şaka yapan hafife alınır⁸⁰ .”

Hz. Ömer Efendimiz, *“Çok gülenin heybeti azalır, çok şaka yapan hafife alınır.”* buyurmuştur.

Bâzı hikmet sâhipleri, *“Düşmanlığın tohumu şaka ve alaydır”* demişlerdir. Bununla berâber, şakanın tamâmen terk edilmesinin de dostluğu zayıflattığı ve samîmiyeti azalttığı da söylenmektedir. Dolayısıyla, şakanın azı ve doğru olanı tavsiye edilmiştir. O derece ki, şakanın miktarı, yemeğe atılan tuz gibi olmalıdır. Yemeğe atılan tuz, çok olunca yemeğin lezzetini nasıl giderirse, fazla şaka da ilişkileri öyle bozar. Yâni, şakanın azı karar, çoğu zarardır. Fazla şakanın, insanın değerlerini giderdiği ve kötülere aleyhine cesâretlendirdiği de bilinmelidir.

Müslüman'ın Kıymeti

Allah, (C.C.), Müslüman'lara çok değer vermekte fakat çoğu kere gaflet içinde bulunan Müslüman'lar birbirlerinin değer ve kıymetlerini takdir edememekte, birbirlerini yerli yersiz üzmemekte, dolayısıyla büyük günahlara girmektedirler.

Gazâlî'den şöyle rivâyet edilmiştir:

“Kendiniz tam yapamasanız da iyiliği emrediniz!.. Kendiniz tam sakınamasanız da kötülükten sakındırınız!..”

Aşağıdaki hadisler ibretlerle doludur.

“Arkadaşınızın bir şeyini ciddî olarak da, şaka olarak da almayınız!..⁸¹”

“Bir kimse, bir mümini korkutursa, Allâhü Teâlâ da, uzunluğu bin yıl olan günde, onun korkusunu artırır⁸² .”

“Bir Müslüman'ı korkutan, kıyâmet korkularından emin olamaz⁸³].”

⁸⁰ Deylemî.

⁸¹ Tirmizî.

⁸² Deylemî.

“Korkutucu şeyler söylemeyiniz!..”⁸⁴

“Allah’a ve Âhiret’e inanan kimse, bir Müslüman’ı korkutmasın!..”⁸⁵

“Bir Müslüman’a, haksız olarak, korkutucu bir gözle bakan kimseyi, Allâhü Teâlâ da kıyâmette korkutur”⁸⁶.

“Müjdeleyici olunuz, korkutucu olmayınız, kolaylık gösteriniz, güçlük göstermeyiniz; sevdiniz nefret ettirmeyiniz!..”⁸⁷

Bir kimse, arkadaşı uyuklarken, onun ok kabından bir ok aldığı sırada, arkadaşı korkarak uyanmıştır. Bunu gören Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz, *“Müslüman’ı korkutmak helâl değildir”⁸⁸.* buyurmuşlardır.

Yine bir kimse, arkadaşının ayakkabılarını gizlice alarak saklamış, arkadaşı geldiğinde oradakilere ayakkabılarını sormuş, onlar da görmediklerini söylemişlerdir. Ayakkabıyı saklayan kimse, daha sonra *“Ayakkabıların burada ya!..”* demiştir. Bu duruma vakıf olan Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz, *“Nasıl olur da mümini korkutursunuz!..”* diyerek ayakkabıyı saklayana çıkmışlardır. O kimse, *“Şaka yaptım.”* dediyse de Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz, iki defâ daha, *“Nasıl olur da mümini korkutursun!..”⁸⁹.* buyurmuşlardır. Şaka olsun diye arkadaşını korkutan bir başkasına da yine Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz, *“Müslüman’ı korkutmak büyük zulümdür”⁹⁰.* demiştir.

“Az bir haramdan kaçmak, 80 bin nâfile hac sevâbından efdaldir”⁹¹. ve *“Bir zerrecik bir günahı kaçınmak, bütün cin ve insanların ibâdetleri toplamından daha iyidir”⁹².* hadisleri dikkate

⁸³ Beyhekî.

⁸⁴ Deylemî.

⁸⁵ Taberânî.

⁸⁶ Taberânî.

⁸⁷ Ebû Dâvud.

⁸⁸ Taberânî.

⁸⁹ Taberânî.

⁹⁰ Bezzar, Hakim.

⁹¹ Deylemî.

⁹² R.Nasihîn.

alındığında, günahların ve bir insanın din kardeşini korkutup üzmesinin ne kadar mesûliyetli olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Ne yapmalı?

Basit bir insan, vaktini nasıl geçireceğini, akıllı olan ise, zamânını nasıl değerlendireceğini düşünür; boş lâfla meşgul olacak kadar zamâna sâhip değildir⁹³. Bir Müslüman akıllıdır, (dolayısıyla) ya faydalı söz söylemeli ya da susmalıdır⁹⁴. Yerine göre konuşmanın ve susmanın eşit olduğu durumlarda bile, bir insan için susmak daha kârlıdır. Çünkü mubah bir söz bile bâzen haram ya da mekruh bir duruma yol açabilmektedir.

Peygamber, (S.A.V), Efendimiz, buyurmuşlardır ki:

“Kişinin İslâmî güzelliklerinden biri de, Malayâni şeyleri terk etmesidir.”

Peygamber efendimiz Ebû Zer hazretlerine de şöyle demiştir:

“Sana bedene hafif, fakat terâzide ağır olan bir amel öğreteyim!.. Şükret, güzel ahlâka sâhip ol ve Malayâni’yi terk et!..”⁹⁵

Çok kere duymuşsunuzdur: “Çok söz yalansız, çok para da haramsız olmaz” sözünü... Yalan sözün bedeli çok ağırdır. Yüce Allah, (C.C.), yalancıları “ O kahrolası yalancılar⁹⁶.” diye dile getirmektedirler.

“Bilirsen güzel söz söyle ibret alsınlar, bilmezsen sükût et insan sansınlar.” demişlerdir. İnsanın bir ağız ve iki kulağının olmasının ibreti de, “Bir konuş, iki dinle!..” demektir. “Söz gümüş ise, sükût altındır” ya da “Susan câhil câhillerin filozofudur.” ata sözlerini hepimiz çok kereler duymuşuzdur.

Dili ölçülü kullanmalıyız. Hele hele nezâketi, tatlı ve nâzik olarak konuşmayı hiçbir zaman elden bırakmamalı!.. *“Tamâmiyle*

⁹³ Mü`minûn Sûresi, âyet 3. “Onlar ki, faydasız ise, bos lafa bakmazlar.”

⁹⁴ Müslim, İmân 77.

⁹⁵ İbni Ebiddünyâ.

⁹⁶ Zâriyat Sûresi, âyet 10.

doğru olsa da, sert söz insanı yaralar.” diyen *Sophokles’e* hak verelim!.. *La Rochefouc*, *“Kötü söz söyleyenin ağzının kibarlıkla kapatmak gerekir.”* diyor. *William Faulkner*, *“Susmak, kişinin kötü söz söylemesini engelleyerek onu kibar kılar.”* diyerek kibarlığın en basit yolunu göstermiştir.

Allah, (C.C.), söz söylemeyi canlı varlıklar içinde yalnız insanlara vermiştir. Konuşmak, çok üstün bir meziyettir, iyilik ve güzellik yapmanın en güzel bir yoludur. Onun için onu hesapsızca harcamamalıdır. Konuşmayı gerektiren bir durum yoksa sükût etmelidir.

Dile hâkimiyet, sâhibini yüceltir. Gelişigüzel konuşan toplum içinde şahsiyetsiz ve seviyesiz kalır. Sükût, dil için en güzel ve en uygun terbiye metodudur. Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz Ebû Zer’e, (R.A.), yapmış olduğu bir nasîhatlerinde: *“Sen çoğu zaman sükût etmeyi tercih et!.. Bu sana, dininde yardımcı olup, şeytani kovar.”* buyurmuşlardır. Başka bir mübârek sözlerinde Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, *“Kişinin kendisini ilgilendirmeyen hususları terk etmesi kâmil îmânın şanındandır.”* buyurmuşlardır. Dillerine sâhip olan kimseler Allah, (C.C.), yanında yüksek makam ve mevki sâhibi olurlar. *William Faulkner’in*, *“Susmak, kişinin kötü söz söylemesini engelleyerek onu kibar kılar.”* sözünü unutmayalım!..

Cennet’in güzelliklerinin güzel sözlerle târif edilmesindeki inceliği anlamak akıllı insan işidir: Her iş ve sözlerinin îmânî ölçülere uygunluk içinde olan Müslüman’lar, Âhîret’te lüzumsuz söz söyleme ve dinlemeden uzak kalırlar, dâimâ hakkı dinler, hakkı söyler ve yalandan sakınırlar:

‘Orada hiç boş söz işitmezler; ancak bir "Selâm" işitirler. Orada sabah akşam rızıkları da vardır⁹⁷’.

“Ve onlar ki, yalana şâhitlik etmezler, anlamsız, boş bir şeye rastladıkları zaman vakar içinde geçer (gider)ler⁹⁸.”

⁹⁷ Meryem Süresi, âyet 62.

⁹⁸ Furkan Süresi, âyet 72.

Allah'ü Teâlâ, Malayâni ile vakit geçirenleri câhil olarak vasıflandırmaktadır:

'Ve Rahman'ın kulları: O kimseler ki, yeryüzünde tevâzû ile yürürler ve câhiller kendilerine laf attıkları zaman "Selâmetle!.."derler⁹⁹.'

'Onlar, boş söz işittiklerinde ondan yüz çevirirler ve "Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size; selâm size!.. Allah'a ısmarladık!.. Biz, câhillik edenleri aramayız." derler¹⁰⁰.'

Nerede olursak olalım, şartlar neyi gerektirirse gerektirsin dilimizi kötü, çirkin ve kaba sözlere alıştırmaktan uzak kalmaya özen göstermeliyiz. Bakınız Yüce Rab'bimiz tatlı dili nasıl emrediyor:

"Kullarıma söyle: (İnsanlara karşı) en güzel sözü söylesinler. Çünkü şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan insanın apaçık bir düşmanıdır¹⁰¹."

Hasan Celal Güzel beyefendi, bir yazılarında konu ile ilgili bir anısını şöyle dile getirmektedir:

"Efendim, 1968 yılı sonunda Devlet Plânlama Teşkilâtı uzman yardımcılığı imtihanını kazanıp devlet memurluğuna girdiğimde, ilk âmirim Doç. Dr. Nevzat Yalçıntaş idi. Nevzat Hoca, o zaman otuzlu yaşlarda, çiçeği burnunda bir doçentti ve bizim neslimizin, merhum Özal ile birlikte tasavvur ettiği iki lider adayından biriydi. Liderlik Özal'a nasip oldu; Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş da, hâlen AK Parti İstanbul Milletvekili sıfatıyla Meclis'in bilge kişisi/aksakallı olarak hizmetlerine devam ediyor."

Yalçıntaş Hocamız, fevkalâde nâzik ve zarif bir "Eski İstanbul Beyefendisi"dir. Bir gün, makam odasında, yaptığım bir resmî görüşmeyi kendisine arz ederken, "adamlar" kelimesini kullanmıştım. Nevzat Hoca, sözümü keserek, "Beyefendiler demek istiyorsunuz, değil mi?" diye beni îkaz etti. Kıpırmızı bir suratla özür dilediğimi hatırlıyorum. Şimdiki bürokratlar ise, "herif"ten yukarısını

⁹⁹ Furkan Sûresi, âyet 63.

¹⁰⁰ Kasas Sûresi, âyet 55.

¹⁰¹ İsrâ Sûresi, âyet 53.

konuşmuyorlar bile... O zamanlarda DPT, "enderûn terbiyesi"nin verildiği bir mektepti âdeta...¹⁰²”

Güzel söz gibi olanı var mı?

Güzel sözlerle insanları Hak'ka ve doğruya yönelten ve kötülüklerden alıkoymaya gayret edeni öven Yüce Allah, (C.C.), *"İçinizden hayra çağıran, iyiliği buyurup, kötülükten men eden bir topluluk olsun; işte onlar kurtuluşa erenlerdir¹⁰³."* buyuruyor. Bu yüzdendir ki Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, bütün hayâtı boyunca fitratı ve Allah'ın, (C.C.) emri gereğince müminlere karşı şefkat ve merhâmetle muamele etmiş¹⁰⁴; huysuzluk, katı yüreklilik ve kaba konuşmaktan sakınmış, insanların en hayırlısı olarak yaratılan¹⁰⁵ ümmetine de, ya hayır söylemesini, ya da susmasını tembih etmiştir¹⁰⁶. Bir kimsenin, diğer bir kimseye *"fâsık"* veyâ *"kâfir"* diye söz atmasını da yasaklayan Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, *"O, kimsede bu haller mevcut değilse, bu gibi sözler onu söyleyene döner¹⁰⁷."* demişlerdir. Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz'in bu hadîsinin kapsamı bugün *"kuantum düşünce tekniği"* gibi başlıklar altında incelenmekte ve hadiste belirtilen sonuçlara bilim daha yeni yeni ulaşabilmektedir.

Bir adam şarap içmiş, bunun üzerine de cezalandırılmış, hazır bulunanlardan bâzıları suçluya, *"Allah seni kahretsin, rezil etsin!.."* demişlerdi. Söylenen sözleri hoş görmeyen Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, *"Hayır, öyle söylemeyiniz, bu adamın aleyhine şeytana yardım etmeyiniz!..¹⁰⁸"* buyurarak, suçlu da olsa, bir insana kahredici sözler söylemenin doğru olmadığını belirtmiştir.

"İnanan bir insana, şer olarak, Müslüman kardeşine hakâret etmesi kâfidir¹⁰⁹." Bu yüzdendir ki, Müslüman'lar hakkında kötü zan

¹⁰² Güzel, H. C., (Dünden bu güne) Tercüman Gazetesi, 2004.

¹⁰³ Âl-i İmran Sûresi, âyet 104.

¹⁰⁴ Hıcr Sûresi, âyet 88: *"Sakın, o kafirlerden bir takımlarını zevkyab ettiğimiz şeylere göz atma, onlara karşı üzülme ve müminlere kanadını indir."*

¹⁰⁵ Âl-i İmran Sûresi, âyet 110: *"Siz insanlar için çıkarılmış ümmetlerin en hayırlısı olmak üzere yaratıldınız."*

¹⁰⁶ Riyâzü's-Sâlihîn.

¹⁰⁷ Riyâzü's-Sâlihîn.

¹⁰⁸ Riyâzü's-Sâlihîn.

¹⁰⁹ Riyâzü's-Sâlihîn.

ifâde eden sözlerden de kaçınılmalıdır. Çünkü zannın kötüsü, sözlerin en çirkini ve en yalanıdır¹¹⁰. Sözü işitip en güzeline uymakla mükellef olan bir Müslüman, hayatta bulunan Müslüman kardeşlerine sövmekten nehyolunduğu gibi, Müslüman'ın ölülerine de sövmemekle ve ayıplarını araştırmamakla emrolunmuştur¹¹¹.

Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, her iyiliğin bir sadaka olduğunu bildirmiştir. İyilik yapma imkânına sâhip olmayanlar ise, hiç olmazsa, güzel söz ve tatlı dil ile din kardeşlerinin gönüllerini hoş tutmalı ve bu yolla da Allah'a, (C.C.), şükürlerini edâ etmelidirler. Çünkü güzel söz ve tatlı dil, Allah, (C.C.), katında bir sadaka kabul edilmiştir. Peygamberimiz, (S.A.V.), Efendimiz, *"Yarım hurma ile olsa dahî ateşten korunmaya çalışınız. Bunu da bulamazsanız tatlı sözlerle..."*¹¹² buyurmuştur. Hadis, söylenen güzel bir sözün sadaka olduğu hükmü ile bitmektedir. İnanan insanlar, din ve dünyâları için faydasız ve boş laftan kaçınırlar¹¹³. Lisani, gereksiz ve boş sözlerle meşgul etmek, insanların haklarına tecâvüz sayılır. Onun için gıybet, iftirâ, dedikodu, yalan sözler, dünyâda söyleyenin kalbini kararttığı gibi, kararmış olan kalp günâha, günah ise Cenennem'e sevk eder, dinleyenleri ise, yanlış kararlara, büyük hatâlara, tâmiri mümkün olmayan felâketlere götürebilir.

Allah, (C.C.) , râzı olduğu kullarının vasıflarını sıralarken; *"Rahman'ın kulları o kimseler ki, yeryüzünde tevâzû ile yürürler ve câhillik kendilerine laf attıkları zaman 'Selâmetle!..'*¹¹⁴*"* derler. *"Onlar, boş söz işittiklerinde ondan yüz çevirirler ve 'Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size; selâm size!.. Allah'a ismarladık!..Biz, câhillik edenleri aramayız"*¹¹⁵*"* derler. Her iş ve sözleri îmanları ile uygunluk gösteren müminler, kendilerini *'Orada hiç boş söz işitmezler; ancak*

¹¹⁰ Riyâzû's-Sâlihîn.

¹¹¹ Riyâzû's-Sâlihîn.

¹¹² Riyâzû's-Sâlihîn.

¹¹³ Mü'minûn Sûresi, âyet 3: *"Onlar ki, faydasız ise, boş lafa bakmazlar."*

¹¹⁴ Furkan Sûresi, âyet 63.

¹¹⁵ Kasas Sûresi, âyet 55.

"Selâm" işitirler¹¹⁶, yalana iltifat etmezler¹¹⁷, Allah'ın, (C.C.), söz husûsundaki îkâzına¹¹⁸ uyarlar.

Bütün bunlar için Allah, (C.C.) kullarını şiddetle îkaz etmektedir:

*'Ey îman edenler!.. Allah'tan korkun ve sağlam söz söyleyin!..'*¹¹⁹,

Susan Kurtuldu

Goethe, "Konuşmak ihtiyaç olabilir ama susmak bir sanattır." sözüne karşı Hz. Ali, "Bilenin susması, bilmeden söylenen söz kadar çirkindir." diyor. Her iki söz de etkili!..

Gerek hadisler ve gerekse büyük insanların sözlerinden esinlenerek, dil konusunda kitaplara ata sözü mâhiyetinde, güzel sözler geçmiştir. Örneğin, "Susan kurtuldu".hadîsinin şerhi, "Söz gümüştür sükût altındır." veyâ "Hayırlı söz kerâmet, sükût selâmettir." olabilir. "Söz insanın ölçüsüdür." sözüne ne demeli!.. "Sözün fazlası ziyan, azı vakardır." sözü bana Hz. Ömer'in, "Az konuşanı Allah heybetli gösterir" sözünü hatırlattı. "Az konuşan kınanmaz, itibar kazanır". "Dilini tutan bütün kötülüklerden kurtulur." "Susan câhil, câhillerin filozofudur."

Demek ki, aklın süsü ve bilgisizliğin örtüsü susmaktır. "Şaka, alay ve boş konuşmak belâyı getirir". "Çok konuşmak dostluğu kovar, lüzumsuz konuşmak ayıpları açar, acı söyleyenden dostlar kaçar." sözleri ne kadar anlamlı..."Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır." O halde, tatlı dilli ve cömert elli olmalı değil mi?

Boş ve yersiz konuşmalar, insanın kalbinde darlık ve sıkıntı; vücûdunda zayıflık ve halsizlik; rızkında bereketsizlik doğurur. Hikmetli insanlar, dâima susan ya da az konuşan insanlar arasından çıkar.

Söyleyen ne güzel sıralamış güzel sözleri:

¹¹⁶ Meryem Sûresi, âyet 62.

¹¹⁷ Furkan Sûresi, âyet 72: "Ve onlar ki, yalana şahitlik etmezler, anlamsız, boş bir şeye rastladıkları zaman vakar içinde geçer (gider)ler."

¹¹⁸ Ahzâb Sûresi, âyet 70: "Ey îman edenler, Allah'tan korkun ve sağlam söz söyleyin."

¹¹⁹ Ahzâb Sûresi, âyet 70: "Ey îman edenler, Allah'tan korkun ve sağlam söz söyleyin."

“Yalan zayıflatır îmânı, rezil eder insanı/ Dedikodu gıybettir, şiddetli bir âfettir/ Alay belki güldürür, ama kalbi öldürür/ Güzel söz sadaka, mahşere nafakadır/ Çok söz kalbi katılaştırır, Hak’tan uzaklaştırır/ Çok gülmek ayıptır, Âhret için kayıptır/ Fazla şaka câhillik alâmeti, sükût et, istersen selâmeti/ Kişi lisânıyla olur insan, kötü dili kendisine düşman, çok konuşan olur pişman/ Az söz hikmettir, Rab’bimizden nimettir/ Dil söylerse gönül susar, gönül susunca, zehir kusar/ Kimin azsa sözü, açılır kalp gözü/ Çok konuşan gaf eder, vaktini israf eder/ Dil yarası ok yarasından acıdır/ Akıllı, bildiğini söylemez, deli söylediğini bilmez/ Bilmem demek ilmin yarısıdır/ Kime sır söylersen onun kulu olursun/. Açıklanan sır yayılır muhakkak, sır saklayamayana denir ahmak/ Dilini koruyamayan, dinini koruyamaz¹²⁰.”

“Hz. Ali, (R.A.), “Kişi dilinin altında gizlidir. Konuştukça kişiliğinden neler kaybettiğini görürsünüz.” demiyor mu?

“Dilin sahâsı geniştir. Hayır ve şer için geniş alana sâhiptir.” Atalarımız, ‘sana senden olur, her ne olursa, başın selâmet bulur, dilin durursa; göz iki, kulak iki, ağız tek, çok görüp, çok dinleyip, az söylemek gerek demiştir¹²¹.” Bu yüzdendir ki, dil başıboş bırakılırsa zarardan zarara, istediği tarafa gider, sâhibini günahlara sürükler.

Hadis-i şerifte buyrulmuştur ki:

“Her sabah, bütün uzuvlar, yalvararak dile derler ki: Bizim hakkımızı gözetmekte, Allah’tan kork, kötü söz söyleme, bizi ateşte yakma!.. Bizim dine uyup uymamamız senin sebebinledir. Sen doğru olursan biz de doğru oluruz. Sen eğri olursan, biz de eğri oluruz¹²².”

Hz. Lokman’a sormuşlar: *“Bu makâma nasıl yükseldin?”* diye... O da: *”Doğru konuşmak, emânete riâyet etmek ve faydasız sözleri terk etmekle!..”* şeklinde cevap vermiştir. Sükût eden, hatâyâ düşmekten, yalan sözden, dedikodudan, söz taşımaktan, kendini övmekten, boş konuşmaktan ve daha bir çok dil âfetlerinden kurtulur, dinini korur.

¹²⁰ Anonim, Şakanın fayda ve zararı,

<http://www.sadakat.net/merakedilenler/BirBileneSoralim/MerakEdilenKonular/26-SakaninFaydave.htm>

¹²¹ Anonim, Şakanın fayda ve zararı,

<http://www.sadakat.net/merakedilenler/BirBileneSoralim/MerakEdilenKonular/26-SakaninFaydave.htm>

¹²² Tirmizî.

İmâm-ı Gazâlî, “Çok konuşan çok hatâ yapar” demiyor mu?. Çünkü, çok konuşanın dili sürçer, kalbi kararır. Kalbi kararan da, hatâ üstüne hatâ yapar ve farkında olmadan kalp kırar.

Bu tür hatâlara düşmemek için Hz. Ebû Bekir’in, (R.A.),ağızına taş koyduğunu bilmeyen yoktur. Böylece diline hâkim olarak, “*En zararlı şey, çok konuşmaktır*¹²³” hadisinin ve “*Konuşmakta, fısıldaşmakta hayır yoktur*¹²⁴. “ âyetinin kapsâmına girmekten kurtulmak mümkündür.

Söze İtibar Edilen Durumlar

İslâm’da bâzı durumlar vardır ki, bunlarda niyete ve yapılan işe bakılmaksızın, sâdece söze itibar edilir. (Adak) adama durumlarında, alış veriş, hediyeleşme, yemin ve küfürde ağızdan çıkan söze itibar edilir.

Bir insan şakacıktan kölesine “*seni azat ettim*” demiş olsa, kölesi azat edilmiş olur. Hiç niyet etmediği halde, sâdece söz arasında dili ile bir adak yapsa, ona adağını yerine getirmesi vâcip olur. Hattâ, Dürer’de bildirildiğine göre, “*Allah için, bir gün oruç tutmak üzerime borç olsun*” diyeceği yerde, dili sürçüp de bir gün yerine “*bir ay oruç tutmak*” sözü çıkan kimsenin bir ay oruç tutması gerekir. Çünkü, adakta ağızdan çıkan söz geçerlidir.

Alış veriş durumunda da söze itibar edilir. Alış veriş yapıldıktan sonra, alıcı veyâ satıcıdan birisi, ben şaka yapmışım, bu alış verişten vazgeçtim dese bu geçerli olmaz. Çünkü, alış verişte de söze bakılır, niyete bakılmaz.

Hediyeleşme de böyledir. Bir kimse, alacak olduğu bir parayı borçlusuna veyâ başkasına hediye ettikten sonra, şakadan söylemişim diyerek, vaz geçtiğini bildirirse, hediyesinden vazgeçemez, parasını geri alamaz. Burada da, niyet değil, söz geçerlidir. Benzer şekilde küfür de niyetle değil, sözle geçerli olur. Meselâ, bir kimse şakadan “*Ben Hıristiyanım*” dese veyâ günah işleyene “*helal olsun be!..*” dese kâfir

¹²³ Deylemî.

¹²⁴ Nisâ Sûresi, âyet 114: “*Bir sadaka vermeyi yâhut iyilik yapmayı veyâhut da insanlar arasını düzeltmeyi emreden(ler)inki hâriç, onların aralarındaki gizli gizli konuşmalarının çoğunda hiçbir hayır yoktur. Kim bunları sırf Allah’ın rızasını kazanmak için yaparsa, yakında ona büyük bir mükâfat vereceğiz.*”

olur. Dille yapılan yemin de böyledir. Yâni, dille yapılan yemin geçerli, kalpten yapılan yemin geçersizdir.

Şakası da, ciddîsi gibi sâhih olan sözler de vardır¹²⁵. Hadis-i şerifte, ‘Bir kadınla nikahlanan veyâ hanımını boşayan kimse, “ben şakadan yaptım” dese, nikahı da boşaması da geçerli olur¹²⁶.’ Hadisten anlaşıldığına göre, bir kimse, şakadan veyâ rol îcâbı olarak, iki şahit yanında evlense, İslâm Hukûku’na göre gerçekten evlenmiş olur. Ya da bir kimse, şaka ile, alay olsun diye veyâ hanımını korkutmak niyetiyle, “Seni boşadım” dese, yine hanımı kendisinden boş olur. Bütün bunlar sözün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bunların konunun uzmanlarından öğrenilmesinde büyük faydalar vardır.

Dil Üzerine Çok Hadis Vardır

Buraya kadar görülmüştür ki, her söylenen sözün bir bedeli bulunmaktadır. Bu yüzden, Peygamber, (S.A.V.), Efendimiz, ümmetini dilin âfetlerinden sakındırmak için, dil üzerine çok hadis zikretmiştir.

“Dilini tutan kurtulur¹²⁷.”

“Selâmet isteyen, sükût etsin, dilini tutsun!..¹²⁸”

“Susmak, hikmettir; fakat susan azdır!..¹²⁹”

“Amellerin en makbulü, dilini tutmaktır¹³⁰.”

“Hayır söz hâriç, dilini tutan, şeytanı mağlup eder¹³¹.”

“Sükût eden bir mümine yakın durun!.. O hikmetsiz değildir¹³².”

¹²⁵ Hadîs-i şerîf: “Üç şey vardır ki, ciddîsi de ciddîdir, şakası da ciddîdir: Nikâh etmek (evlenmek), talâk (boşamak) ve talaktan dönmektir (Taberânî ve Keşf-ül-Hafâ).”

¹²⁶ Taberânî.

¹²⁷ Tirmizî.

¹²⁸ İbni Ebiddünyâ.

¹²⁹ Deylemî.

¹³⁰ Taberânî.

¹³¹ Taberânî.

¹³² İbni Mâce.

“Allah’a ve Âhiret’e inanan, ya hayır konuşsun veyâ sükût etsin!..¹³³”

“En kolay ibâdet, susmak ve güzel ahlaktır¹³⁴.”

“Mümin önce düşünür, sonra konuşur. Münâfık, düşünmeden konuşur¹³⁵.”

“Çok konuşan çok yanılır, çok yanılanın yalanı çoktur. Yalanı çok olan da Cehennem’e lâyıktır¹³⁶.”

“Kurtuluş için dilini tut, evinde otur, günahların için ağla!..¹³⁷”

“İnsanları Cehennem’e sürükleyen dilleridir.¹³⁸”

“Dilini tutmayan kimse, tam îmâna kavuşamaz.¹³⁹”

“Rahat isteyen sussun!..¹⁴⁰”

“Çok konuşmak kalbi karartır. Kalbi kararan da Allâhü Teâlâ’dan uzaklaşır.¹⁴¹”

“Emr-i mâruf ve zikir hâriç, her söz, kişinin zarârınadır.¹⁴²”

“İnsanın hatâlarının, kusurlarının çoğu dilindedir.¹⁴³”

“Mîdesini, ırzını ve dilini koruyan, bütün kötülüklerden korunmuş olur.¹⁴⁴”

“Dili doğru olmayanın kalbi, kalbi doğru olmayanın îmanı doğru olmaz.¹⁴⁵”

¹³³ Buharî.

¹³⁴ İbni Ebiddünyâ.

¹³⁵ Harâiti.

¹³⁶ Taberânî.

¹³⁷ Tirmizî.

¹³⁸ Tirmizî.

¹³⁹ Taberânî.

¹⁴⁰ Ebuşşeyh.

¹⁴¹ Beyhekî.

¹⁴² Tirmizî.

¹⁴³ Taberânî.

¹⁴⁴ Deylemî.

¹⁴⁵ İ. Ebiddünyâ.

“Kalbi diline, dili kalbine, işi sözüne uymayan mümin olamaz.”¹⁴⁶”

“Allah’ı görür gibi ibâdet et, kendini ölmüş say, bunlardan daha iyisi ise dilini tutmaktır.”¹⁴⁷”

“Sükûtu tefekkür, bakışı ibret olup çok istiğfar eden kurtuldu.”¹⁴⁸”

Sözün Geçersiz olduğu Yerler de Vardır

Kalpteki niyetin geçerli, sözün geçersiz olduğu yerler de vardır. Meselâ, namaza niyet ederken, kalpteki niyet geçerli, dildeki niyet geçersizdir. Duâ ederken, meselâ, *“Sen benim Rab’bimsin”* diyeceği yerde, şaşırıp da *“Ben senin Rab’binim”* diyen kimse bunda günaha girmez.

Niyet karşısında sâdece işin geçerli olduğu yerler de vardır. Böyle durumlarda niyet geçersiz, iş geçerli olur. Bu durum daha ziyâde günah olan işlerde görülür. Meselâ, niyeti dinlenmek dahî olsa, müstehcen müzik dinleyen insan günaha girer.

“Ameller niyete göredir” hadis-i şerifini de iyi anlamak gerekir. Bu daha ziyâde taat ve mubah durumlarda geçerli olur. Yoksa, meselâ bir gayrı Müslim’i belki Müslüman ederim diye onunla içki içmek günah olur.

İş geçersiz, niyetin geçerli olduğu yerler de vardır. *“Suyu alkollü içki içenler gibi içmek haramdır”¹⁴⁹.*” hadisi esas alınır, örneğin, su içerken içki içiyormuş gibi bardakları tokuşturmak günah olur. Ya da işin geçersiz, niyetin geçerli olduğu duruma ilişkin olarak komşunun evinden, yanlışlıkla kendi malını çalan da günaha girer.

¹⁴⁶ İsfehânî.

¹⁴⁷ Taberânî.

¹⁴⁸ Deylemî.

¹⁴⁹ R.Muhtar.

Dili, niyet ve işin birlikte geçerli olduğu yerlere de örnek verilebilir. Kur'an okuyan sevap kazanır ama sevap için niyet ederse sevâbı daha çok olur¹⁵⁰.

Sonuç

“Ağzından çıkan sözü kulağınız duysun!..” diyorlar. Bilmedikten sonra duysan ne olur? Dudaklarımızdan çıkan sözün bizi hangi hedefe doğru sürüklediğini ancak ilimle kazanılmış bilgi ile anlayabiliriz. Görülüyor ki, sonuçta iş gidiyor bilgiye dayanıyor. İşte Rab’bimiz’in “Câhillerden yüz çevir¹⁵¹” demesi, bilgisizliğin tehlikesine bu sebepten işâret etmektedir. *Kaşgarlı Mahmut*’un dediği gibi, “İşâret olsa yol saptırılmaz, bilgi olsa söz saptırılmaz.”

¹⁵⁰ <http://www.sadakat.net/merakedilenler/BirBileneSoralim/MerakEdilenKonular/26-SakaninFaydave.htm>

¹⁵¹ Âraf Sûresi, âyet 199.